

МИХАИЛ САДОВЯНУ ХАРАЛАМБИЕ

Превод от румънски: Гергана Стратиева, 1980

chitanka.info

Комит Йоница държеше канчето в лявата си ръка, а с двата пръста на дясната гладеше подстриганите си мустаци. Поизкашля се да оправи гласа си и се приготви да разкаже една случка, по-забавна и по-чудна от историята с кобилата на княза. Тогава калугерът, който идваше от планината, с голяма радост и задоволство стана от мястото си в къта, дето седеше, и заговори, като крепеше канчето с вино пред брадата си. До този миг беше мълчал, захласнат в канчето си, и комай не го виждахме от брадата му. Обърнахме се учудени към него.

— Достопочтени християни и стопани — почна светиня му, — и ти честити комите Йоница от Драганец! Прощавайте, че мълчах досега. Водех се от една мъдра поука и в мълчанието си се опитвах да преценя сладостта на виното. Ние там горе, под скалите на Чахлъу, можем само да мечтаем за хубавия живот тук сред лозята. С боровинки и суроватка не можем да се веселим, а и мечките не вдигат сватби, зер още не са получили светото кръщение. А сега по поръка на нашия игумен съм се запътил за светата митрополия, пък и аз имах горещо желание да се помоля в църквата на великия мъченик Хараламбие; и ето спрях тук при вас и след като завързах коня си за халката, стопанката на хана даде и на мене едно ново пръстено канче, по-голямо и по-хубаво; и душата ми се възрадва много, щом се намери сред братя и веселие. Слушах и свирачите, не си запуших ушите. Многомилостивият ще ми прости греховете. И смятам за редно да стана и се запозная с вас, тъй като вече чух приказките и делата ви. Слушах с голямо удивление приказките ви и първо искам да пия наздравица за комит Йоница и за неговата кобила?...

Като рече това, калугерът вдигна канчето, замижа и отпи, а когато го сне, комитът се чукна с него.

— Благодаря ти, отче, и ти целувам десницата! — рече той. — По приказката ти се вижда, че си наш брат. Как е името ти, отче?

— Моето име во Христа, честити комите, е Герман — отвърна калугерът. — Сега за пръв път в живота си слизам от планината и отивам в град Яш. А когато се върна в нашия скит, ще прочета молитва и за твоята душа. Само че, преди да почнеш да разказваш, разреши ми да изпия една глътчица и за здравето на дядо Леонте, този премъдър старец, който стои тук от дясната ми страна. Виждам, че той познава знаците на естеството и пътя на луната и на звездите и може да чете в

зодиите. Учен човек е той и помни отколешни работи. Макар и аз да не съм млад, прекланям се пред негова милост и пия за негово здраве!

Дядо Леонте стана, чукна канчето си в неговото, поблагодари му и му целуна десницата.

— Остана и за другите — продължи монахът. — Полага се да сръбна от плода на земята и на слънцето и за дядо Захария, кладенчаря. Водата, що той изкарва с голямо майсторство на бял свят, не е тъй вкусна като виното, ала е по-свята и по-угодна богу. Ние, хората, сме грешни, прекарваме времето си и в други работи. Ще пия наздравица и за бай Георгица, керванджията на княз Кантакузин. Разбрах, че е шегаджия и свири на кавал. Ще пия и за здравето на майстор Йенаке, праматарина, който носи в сандъчето си дребни и скъпи неща за радост на момите. И след като се поклоних на всички и ги благослових и като виждам, че на дъното на канчето е останало най-сладкото вино, обръщам се към стопанката Анкуца, че от нея ни идва цялата тая благодат. Защото, като ни се усмихне, както се усмихва сега, и се покажат белите й зъби, като момини сълзи, подсеща ме за пролетта. Покланям се и пред нейния честит лик! Покланям се и пред вас всинца ви като пред стара зелена гора! — завърши отец Герман и изпи последната капка вино от канчето си. После седна на мястото си.

Зарадвахме се на тия наздравици, ала най-много от всички се зарадва комит Йоница.

— Преподобни отче Германе — рече той, — много съм желателен да разбера от кой край си тръгнал и по какви работи отиваш в град Яш.

Монахът отвърна:

— Както ви рекох, честити комите, моят дом, там, дето си чакам смъртта, е горе в Дуръу. Там, сред пущинаците, поминувам с моите братя: имаме малко стопанство и отглеждаме овци и говеда. Понякога мечките ни правят пакости, увреждат ни стоката, и ние излизаме да се бием с тях и с божата помощ ги надвиваме с ножове и брадви, защото огнестрелно оръжие и сабя ние не можем да носим, зер сме божи служители. А по Свети велики мъченик Димитър зимата ни затваря като в капан и не виждаме жив човек чак до пролетта. Тогава вече слизаме при приятели и познати по реката Бистрица. Тежък живот водим ние там в пущинака.

При тия думи Анкуца се спря при него с кофичката в ръка.

— Сполай ти, булка Анкуца, за виното и за хубавия поглед. Можеш да ми напълниш канчето, за да не си правиш труд да идваш още веднъж. А мястото, дето съм се родил, честити комите, е село Божиени, пак в планината. Не мога да кажа, че познавам баща си. Само майка ми и господ го знаят. Аз израснах сирак и много пъти сълзите на майка ми са ми мили лицето. Тя ме обрече на манастира „Дуръу“ в часа, когато напущаше тоя свят — да изкупвам минали грехове. Та за този оброк съм се запътил сега за храма на свети Хараламбие в Яш. Отдавна трябваше да изпълня този завет. И ето, едва се изгуби Чахлъу от очите ми, и вече усещам, че вкусът на водата не е същият и не мога да я сложа в устата си. А като идвах от Бистрица към Молдова, видях колко голямо е нашето царство. Спирах да си почина по селата и стопаните, които ме подслоняваха, бяха като мои братя. И както си вървах под черешите по края на друма, пред очите ми се показва хан като кале и чух гласове и свирня на лаутари. Реших да се спра тук, оставих дисагите си в една одаи и ако река, че не ми харесва, голям грях ще сторя. Само че съвестта ме бори, че не съм вече там, дето майка ми ме закле да отида, когато преди трийсет и четири години преминаваше във вечния покой...

— Много ме учудва туй, което разправяш, отче — прекъсна го разещът. — И аз не съм виждал още църквата „Свети Хараламбие“ и ако работите ми не бяха толкова объркани, щях да яхна коня и да тръгна със светиня ти. Изглежда, майка ти е имала някаква тайна, която ти не знаеш.

— Може и да не я зная — отвърна калугерът, — ала когато бях ей такава, една педя човече, видях нещо много страховито и се уплаших; и майка ми беше при мене. Тогава видях този Хараламбие, за когото трябва да се моля.

Комитът ни погледна със светнали от учудване очи.

— За какъв Хараламбие говориш? — запита той отец Герман.

— В старо време имало един Хараламбие, човек много прочут, познат чак в княжеския двор — рече монахът с променен изведнъж глас и остави полекичка пръстеното канче до себе си.

— Кой е бил той, какъв е бил и какво е направил? — попита с голямо любопитство комит Йоница. — Не съм чувал още за него.

— Може да не си чувал — продължи калугерът, — защото от оная случка изтече много време. Този Хараламбие бил княжески

арнаутин^[1]. И един ден, достопочтени комите Йоница, господ пожелал да намрази той службата си пред портата на двореца и да отиде с дружина в гората, както често ставало тогава... И отишъл, както си бил със сърмените дрехи и с княжеския силах, почнал да напада болярските мошии и селата и да ги ограбва. Завардил гори и пътища, кладенци и проходи, които били негово владение; ако някой се надигнел против него, съсичал го с ханджара или го застрелвал с пищова си. След толкова страхотии и убийства боляри, търговци и народ паднали разплакани на колене пред княза и му разправили за злочинствата и насилията на Хараламбие. И князът поръчал на служителите си да съберат потери и да изловят злосторниците. Тръгнали потерите, срещнали се с разбойниците, били се с тях, ала Хараламбие все ги побеждавал. А когато се случило да не победи, оттеглял се по пътеки из планината в царството на дивите зверове... И туй усилно време траяло, докато един ден князът кипнал, разгневил се и на Голяма Богородица, на петнайсетия ден на месец август, събрал болярите на съвет, а той, княз Ипсиланте, дошъл мрачен, не отвърнал на поклоните им, само прокарвал пръсти през брадата си и сумтял.

— Чух пак за злините на разбойниците! — викнал той. — Хараламбие нападнал Думбравени, нашия имот, и задигнал парите от механата и от воденицата! Не можем повече да търпим тия злочинства! Пищи и плаче навсякъде народът! Какво си направил и какво си разпоредил, велики ворнико?

— Честити княже! — рекъл ворникът на Горна земя. — Подгоних като с остен всички управители, изкараха потерите, но ползата е малка.

— Никаква полза, велики ворнико, никаква полза!

— Наистина няма никаква полза, велики господарю, ала сега поне знаем много от скривалищата, от пътищата и от ятаците на злосторниците. Вълкът обикаля около мястото, дето е изял овцата, тъй че сега ни трябва само добър стрелец.

— Какъв добър стрелец? Досега всички се показаха страхливци!

— Твое височество, този Хараламбие, преди да побегне в гората, беше един от силните хора сред неферите^[2]. Ръка и око като неговите има само брат му Георгие Леондари, тюфекчибашията^[3], честен и смел човек, който ненавижда злодействата на брат си. Аз смятам, твое

височество, да повикаш тюфекчибашията и да му заповядаш да улови брат си.

Князът постоял, постоял, почесал се по брадата, после се разходил насам-натам.

— Тъй е, ворнико — рекъл. — Знаех, че са братя и се радвах на верността на тюфекчибашията Георгие, ала не съм си помислювал, че той е най-добрият стрелец. Заповядвам веднага да дойде при мене!

Разтичали се викачите, втурнали се презглава към одаите на княжеската гвардия и тюфекчибашията Георгие се явил пред княза; той го изгледал смръщено изпод вежди и рекъл:

— Слушай, капитан Георгие! Драго ми беше, че ми служиш вярно и почтено и затуй имаше моето благоволение и през мое време получи болярски дом и земи край Яш. Ала, както знаеш, от брат ти Хараламбие проплака цялото княжество. Сега дойде време да отговаряш ти за брат си. Давам ти, капитан Георгие, две недели време. Избери си колкото хора искаш и за тия две недели да ми доведеш брат си жив или мъртъв. Иначе да не ми се вестяваш пред очите, че и за тебе няма да има вече живот!

Тюфекчибашията Георгие не отговорил веднага. Когато болярите вдигнали към него очи, видели, че лицето му било безкръвно и такъв висок и плещест, какъвто бил, едва се държал на нозете си. После продумал:

— Разбрах, твое височество!

Навел се, целунал ръка на княза и излязъл. Щом стигнал в одаите, свикал неферите и избрал между тях петдесетина. Дал им оръжие и коне и решил часа на тръгването. През нощта вече били на път из пущинаците. На другия ден Георгие Леондари научил за един обир и влязъл в дирите на разбойниците. И от този час все по петите на Хараламбие вървял, като куче, което души следите на дивеч. И тъй гонил той брат си от скривалище до скривалище, без да го оставя да си поеме дъх. И на осмия ден, беше дъждовно време, някой почука в зори на прозореца на къщата ни в Божиени. Майка ми скочи, както спеше до мене, и бързо дръпна резето на вратата; и нашият приятел влезе цял мокър, с изпито лице и изплашени очи. Аз го знаех хубавец и напет. Когато понякога идваше вечер, сядаше на одъра, слагаше ръка на главата ми и ме милваше.

Този път каза бързо и припряно:

— Дай ми да ям!

Майка ми се уплаши и с разтреперани ръце затърси блюдата и студената мамалига.

Между другото, което каза, чух и тия думи и няма да ги забравя, докато съм жив.

— Брат ми Георгие ме е погнал като вълк!

Няма време да хапне нищо. Вън се чува стъпки и гласове.

— Излез, Хараламбие, че обградиха градината и ще загубим главите си!

Чух го как изпъшка гневно. Измъкна пищовите си от силяха и изхвъркна през вратата. Майка ми ме хвана за ръка и излязохме и ние на пруста; видяхме в градината войници с насочени пушки. Бяха осемдесет души. Тогава разбрах кой е Хараламбие. Майка ми заплака тихо и ме притисна до себе си и аз усетих, че става нещо страшно.

Кучетата в селото не спираха да лаят. Неочаквано наоколо се появиха конници, наредени един до друг. Чух гласове из уличките и зад къщата. А другарите на Хараламбие се оттеглиха, оставиха го сам, побягнаха и почнаха да хвърлят оръжието си. Тогава се показва един човек с черни мустаци. Майка ми въздъхна и рече:

— Този е брат му. Прилича на него!

А оня извика, заплашвайки с ханджара си:

— Предай се!

Хараламбие вдигна пищова и стреля. Когато захвърли тоя пищов и понечи да измъкне другия от лявата си страна, тюфекчибашията го удари с ханджара си и го повали. Майка ми запищя от ужас. Разбойниците паднаха на земята и се предадоха. Неферите се спуснаха от всички страни. Когато схватката и дрънченето на оръжието затихна, един от княжеските служители вдигна главата на убития нависоко. В този миг слънцето изгряваше и росата заблестя в градината. Главата на Хараламбие ме гледаше с втренчени очи и тъжно ми се усмихваше.

Тюфекчибашията Георгие се върнал в двореца с главата на баща ми. Отишъл в Дивана, постлал на килима пред нозете на княза червен пош и положил на него главата. Коленичил до нея и рекъл със сълзи на очи:

— Твое височество, изпълних заповедта ти! Ала те моля да ме освободиш от службата ми и да ме оставиш да живея на земята си в

спокойствие, тъй като пролях кръвта на родителите си, която тече и в моите жили...

Много тъжна била тая картина и плакали и князът, и болярите. А тюфекчибашията Георгие, след като му разрешили, се оттеглил в своите земи. За мъката си и за изкупление на греха си, както и за опрощение душата на погубения, съградил в Яш църквата, в която отивам сега да се помоля...

Ето кое е станало причина, достопочтени комите Йоница, да бъда обречен на манастира „Дуръу“. А моето сърце теглеше към хората. Затова понякога си мисля, че малко и тъжни бяха моите дни...

Разешът се показва учуден от разказа на монаха и мълча потресен някое време, ала после се съвзе и ни увери, че това, което той иска да ни разкаже, било много по-чудновато и по-страховито.

1928 г.

[1] Войник от княжеската гвардия. — Б.пр. ↑

[2] Нефер — обикновен войник в княжеската гвардия. — Б.пр. ↑

[3] Тюфекчибашия — началник на дворцовата стража. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.